

SLAVJAN.

Časnik slovstven i uzajemen za Slavjane književne i
prosvětljene.

Vreduje i na světlo dava Matija Majar v Celovčě (Klagenfurt).

Číslo 1.

Izhadja desetput v letě po jednoj čěloj listině i
velja s poštninoj 3 fiorinte ali 2 rublja.

1874.

Пречестні господіне!

Ваша желба, да се всі Славјані сложе і да цїрілицу
пріме, менѣ је од давно позната, јербо сем вашу књигу,
в којеј правила наводіте, читао; і ја сем вас годіне 1862
в својеј књігѣ „Одзив протопоп Недељку“ (коју сем і
вам послао под іменом Царевіч в славу св. Цїріла і Ме-
тода) споменуо овако од слоке 645.

„Који моли цијело славенство,

да се слѹбе и у једно споје,

који нуди начин и правила

књижевности јужнога славенства,

који вели, да је за писанје

„Цирилица“ писмо најзгодније

што је менѣ особіто мило біло навести; і чекао сем нестерп-
љиво хоче лі се јешче ктогод вам придружити і ево хвала
Богу доживіо сем і осведочио у вашем листу у броју 9.
да се г. Јурі Хумар жупник придружіо. Поздравіте га,
да се радујем његовом чланку і да његову желју одо-
бравам, како се с вамі о словницѣ і језіку слаже, о чем
хочу і ја другі пут штогод навести.

За сада само ізјављујем своју радост і молим, да
менѣ ваш поштовані лист шалјете, за који вам шалјем
новце 3 ф., које ізвольіте пріміти

од вашєга поштователѣа

Васе Марковіча.

У Вуковару в Срѣму.

Одговор вреднічтва.

Сердечно нас је узрадовао те листіч од Вас родољуба Серба списан скоз і скоз в сміслѣ славјанском; вредніку „Славјана“ је дал Ваш допис зажелѣну приліку, да се може пристојно захвалити за књигу Вашу њему послану. Г. Јурі Хумар, којѣга спомѣнусте в својем дописѣ је једен од нај іскренѣјших родољубов наших, па хвала Богу! ми имамо также немало јіних господов унетих і дѣлавних на польі узајемності славјанске. Словенці се сіцер в обче служе латінице в књигах і часописсах намѣнених словенскому људству; па немало имамо Словенцев књижевних і просвѣтљених, који су великі пријателѣ цїрілице, узајемності і науке славјанске! — Добро дошли господіне! в наше славјанско коло словствено; сердечно поздравімо Вас брата Серба братрі Славјані. Љубопітно изгледамо од Вас онет нѣкі допис.

Терговіна европска і наука славјанска утешено болѣ і болѣ процвѣтатѣ. Обче славно знані г. Leseps, који је направіл прекоп Суецскі, по ктером је се спојіло срѣдоземно морѣ с арабскім заливом і свѣтовним морѣм індічкім, намѣрава теперв случити срѣдоточну железницу руско-асіјску с јужно-сібірској в мѣстѣ Јекатерінобургѣ; од Јекатерінобурга ју мислі направити скоз Троїцк і Ташкенд в Самарканду. Јекатерінобург постае тѣм срѣдоточјем разних железниц; тамо бі се стікале слѣдече железнице: 1. Железница од Јекатерінобурга в Европу скоз Казан, Ніжні-Новгород в Москву. 2. Од Јекатерінобурга в Індіју скоз Троїцк і Ташкенд. 3. Од Јекатерінобурга в Сібір скоз Тьумен. 4. Од Јекатерінобурга в Верхотурје (Uralgebirge) к богатім і пространім руднікам ондешнім. — Брат хіванскога кнеза се марљиво учі рушчинѣ. —

Із Русіје се пошлѣ в Асіју до Хіве терговінска віправа (Expedition), ктеру буду воділі велетерговці, плавці і технікі і буду промотрілі і ізмѣрілі рѣчишче рѣке Аму

Дарја і установілі тержінсча (Faktoreien) і јих оскербелі і снабділі благом рускім. Пельяла се буде цѣла віправа двѣма паробродама, једној пароладјеј і четірмі баркамі. Цѣла дружба буде обстала із четіріх сет (400) муж, мед ными два державна урадніка, једен повѣренік обшчества терговінскога і ремеселнічкога, два велетерговца, два техника, два крајопісца (Topographen) і трије учені умѣлці і художнікі. Пельјају се также в Бухару.

О СЛѢДАХ ПРАСЛАВЈАН.

(Надаљевајје.)

П Ъ С Е Н

народна згодовінска о железној добѣ, записал Гесіод в снісѣ:
дѣла і дні од стіха 157. до 171.

О да бі менѣ не біло живети с родом петім,
него да бісем пред вмерл алі се пред роділ!
Зайісте нинѣ јест железні народ; људи ніті по дні
не почијут од труда і скербі, ніті по ночі;
скажені сцѣла; діві пошљаху јім і тежке бѣде:
але і тѣм сут намѣшана добра с худім.
Бог пак погубит і те род словенштїх ⁸⁾ људі,
кер једва родѣні імѣјут уже сїве сенці.
Ні сложен ніті отец с сїном, ніті сін с отцем,
ніті гост с гостніком, ніті кум с кумом,
ніті брат ні драг, како бѣјаше од нѣкада;
скоро презірајут і родітелье постаране,
ругајут се јім несречні, говоречі жална слова,
не спомѣњајучі се казни божје, не давајут
родітельем остарѣлім хвале за ізредју;
сут самосілні, друг другу разоравајут ноље,
не мілујут правопрісежніка ніті праведніка,
ніті почтена; веч почтујут злодѣја
і неправедніка, ніје правде прі рукѣ,
ніје крѣпості; злобні жаліт і мужа почтена,
криво прісежет звіте басні говоречі;

⁸⁾ Слово: словенштїх ні іме прїдавнїо: словенскїх = slovenisch, него је старославјанско причастје садајно чїнече (participium praesentis activi) од слова словїті = говорїті і значї: говорече.

завіст пако слѣдіт бѣднім људем всеѣм злѡбѡва, обрековавна, мерзкообразна: тогда уздвѣгнусте се од земље простране на поднебесје облеченѣ, краснѣ телесѣ бѣліма плашчама в дружбу невмерљѡвѡх запустѡвѡші људі крѣност і правда: осташе крѡвда злѡбѡва вмерљѡвѡм људем і проті крѡвдѣ не бѣјаше помѡчі.

В пѣсні згодовѡнској о первѡх добах чловечанства, коју је забѡльжежіт Гесіод, се не повѣ, в ктерој земљи се је то годіло, что се каже о добѣ златној і железној: спросто наше славјанско људство се пак жѡвахно і обшѣрно спомѣња, да се је то годіло в земљи Індіји.

I. Прародѣтели Славјан в Індіји.

Індоевропскі народі, слѣдствено мед нѡмі, і Аріји і Аріјани прародѣтели Славјан, су моралі ізвѣрно, ізконі, нѣкдѣ скупа пребѡваті в једној нѡм обчној прадомовинѣ како једна дружина народѡв, како једен пранарод, то доказују недвојбено всі језікі народѡв індоевропскѡх, ктері су всі основані по старѡм, светѡм, јако правилном, пребогатѡм і дѡвнокрасном језікѣ санскрѣтском. Ті језікі су сі основно тако подобні, да се та нѡх медьусобна подобност нѡкако јѡначе не може ізјасніті, него тѣм, да су моралі чѡвѡваті нѣкогда в давној давновекостві само једен самостален пранарод і всі говоріті једнѡм самосталнѡм прајезіком.

То вельа од всѣх народѡв індоевропскѡх, вельа і од народа славјанскога.

Кромѣ тога імамо пако јешче неѡчаковано много доказѡв, да су Аріји і Аріјани прародѣтели Славјан од нај старѣјшѡх доб чловечанства пребѡвалі в Індіји і позднѣје в Аріјанѣ до блѡзо 2.500 лѣт пред Хрѣстом.

Камо су прародѣтели Славјан преселілі се по својем ізселѡванји із Індіје і Аріјане, зато неімамо ізрѣчне вѣстві, најдемо јѡх пак о часѣ царѣ асѣрскога Нѡна станујуче в Бабѡлонји блѡзо лѣта 2.000 пред Хрѣстом. „Нај перѡ је бѡл Нѡнос, царѣ земље Асѣрѡје, који је стал завојевателѡм і добѡвателѡм многѡх покрајѡн.“ (Јустѡн 1, 1.). Цар Асѣрѡје земље спојл се је с владарѡм арабскѡм і је вздѡгнул се с великој војској на Бабѡлонјане соседе своје. В оно време нѡ бѡло јешче созідано мѣсто Бабел, па бѡло је другѡх знаменітѡх мѣст в Бабѡлонји.“ (Діодор 2, 1.) Ондешнѡ Бабѡлонјани бѡлі су Славјани, что се многімі свѣдѡчбама докаже на својем мѣстѣ. Када су імелі о часѣ царѣ Нѡна блѡзо лѣта 2.000 пред Хрѣстом в Бабѡлонји созіданѡх вѣч мѣст і то знаменітѡх: слѣді із

тога да су се морали изселити из Индије и Аријане близо 500 лѣт пред владу царѣа Пина, то је близо лѣта 2.500 пред Христом, јербо близо 500 лѣт се може вѣроподобно почитати, да су потребавали, да су се из Индије и Аријане изселили, в Бабилонји се населили, земљу обдѣлали и в својеј населбинѣ мѣста созидали и то мѣста знаменита. То посвѣдоочавају и стари египтички лѣтописи, који спомѣњају, да су Асирјани близо 2.500 лѣт пред Христом установили могучну државу. (Maneto при Jos. Flav. с. Ap. I, 14.)

Славјанско људство има и в наше време много аријских обичајев, обредов, пѣсни, напѣвов, приповѣдек и земљеписних поименовањ, о ктерих имамо недвојбене доказе, да су из Индије: всѣх тѣх аријских обичајев, обредов, всѣх пѣсни, всѣх напѣвов, всѣх приповѣдек и земљеписних познаменованј, су се Славјани в Индији научили и навадили, и то тако кренко, да по тисучах лѣт јешче в наше време се тога спомѣњају, наспамѣт се уче и приповѣдају, обичаје и обреде исполнују и заховавају. Все то, что имају Славјани аријскога в својем житји-битји је все старѣје од 25. столѣтја пред Христом, јербо по изселеванји прародитељев славјанских из Индије близо лѣта 2.500 пред Христом, никогда ни дошел ниѣ славјански народ к Аријам в Индију ниѣ Арији мед славјански народ в славјанске земље; никогда по лѣту 2.500 пред Христом ниѣ та два народа тако долго време скупа пребивала, да биѣта један од другога сријела нѣма обчне обичаје, обреде, пѣсни, напѣве, приповѣдке и земљеписна поименовања, ниѣта могла тако долго скупа пребивати, да би си била те народне обичаје и обреде тако кренко си узајимно утиснула, да се јих Славјани в својем житји-битји јешче в наше време стално и вѣрно держе.

Припросто и посполито људство славјанско се и в наше време јешче јако живахно спомѣња својега пребиванја в Индији в первих добах чловечанства.

Спомѣња се о тѣх нај давиѣјших добах чловечанства и поднес припросто људство илѣрско-словенско, сербско, руско, и то, великоруско, малоруско и бѣлоруско, угорско-словенско, польско, хорватско, даже кашубско и сорбско, то је, лужичко-сербско.

Славјанско припросто људство се спомѣња о многих предметах оних стародавних доб: се спомѣња изрично Индије, златне и железне добе, зна поименовати и имена појединих индичких покрајин, рѣк, мѣст . . . зна описати разна индичка племена; нѣх државну управу, нѣх обичаје и тако далѣје.

Всега тога се спомѣња припросто славјанско људство јако живахно и оченѣ пѣсничко и то не по грамотѣ, него по памѣти, не по нѣких старих запрашених листинах, него како су се људи наспамѣт учили од рода до рода, од поколенја до поколенја и како се уче једен од другога наспамѣт и в наше време. Припросто људство си те стародавне вѣсти наспамѣт приповѣдује в народних приповѣдках и пословицах, јих наспамѣт препѣва в народних пѣснах,

јих спрепћивља и музицира — дапаче нѣктере тѣх стародавних вѣсти заједно наспамѣт поје, музицира и плеса!

То је јако пѣсничко речено, на је чиста згодовинска истина.

Вси докази, да су праславјани в стародавности в Индији живели се не могу навести на том мѣстѣ, јначе би се морала разложити уже овдѣ цѣла праславјанска згодовина: ту се наводе само они докази, ктери су кратки и на перви поглед јасни: па уже тѣх је толико, да би се јих и искрен родољуб в такој множинѣ не надѣјал.

О златној добѣ стѣ се охраниле до нашега часа двѣ народнѣ пѣсни, и то она, коју је записал Гесіод и она, коју пѣвају Словенци о Индији. — О железној добѣ су се зачувале три народне пѣсни, једну је записал Гесіод, другу пѣвају Сербі о Индији и третју спрепћивља руско људство под іменем, пѣсен о голубиној кнѣгѣ.

О пѣснах о златној и о железној добѣ, ктере је Гесіод записал, се је уже говорило; сада о народној пѣсни о златној добѣ, како ју Словенци пѣвају, под насловом: Пѣсен о Индији. Ту пѣсен имамо в трѣх разликах (varianten): перва како се поје в зильској долиниѣ, друга в ројској долиниѣ в Корупшкој, третја в Крајнској.

В ізвѣрној стародавној подобѣ се је та народна пѣсен о Индији и о златној добѣ пресно зачувала в зильској долиниѣ, аколи сем ју сlišал припћвати и с ројским предетавком. В зильској долиниѣ се поје тако-де:

Пѣсен о Индији.

Ој Индија, ој Индија
ти срепчна ¹⁾ дежелга, ²⁾
кјер ³⁾ николи снѣг не паде,
кјер николи деж не гре.

Је вендар всако јутро
од обилъне росе
всака стопиница
полъхена ⁴⁾ воде.

Кјер двѣбарті ⁵⁾ в летѣ
пшеница перзори,
кјер двѣбарті в летѣ
пшеница перзори.

Около ході печан волѣ,
в ледјах ма забоден ношч, ⁶⁾
да лѣхко сі одреже,
кдоріколі хошч. ⁷⁾

На рогах на содич ма
полъхен винца слѣдчега,
да лъехко се напије,
кдоріколі хошч.

Вінка ванка в Вајнавѣ,⁸⁾
како тан со делѣлі?
Тако со угонавѣлі,
з вінан мізо⁹⁾ вмівлалі.

Ој Индіја, ој Индіја
ті сренчна дежелѣа:
з клѣобас руче¹⁰⁾ дѣлѣјаю,
з шпеха ранте¹¹⁾ цѣшию.

Примѣтбе. 1) сренчна = сренчна = счастлыва. 2) лѣ в словах:
дежелѣа, обилѣне, волѣ, лѣехко, слѣдчега, дѣлѣлі, клѣобас, читај
како согласно у: деже-уа, обиу-не, воу, уехко, суадчега
3) кдѣже. 4) полна. 5) дваѣрат, двапуѣта, дваѣраза. 6) нож. 7) хошч
мѣсто старославянстога: хошет; сиѣер: хоче. 8) Лѣудство не вѣ,
что та редка значі і само каже: то се всегда тако поје. 9) с вином
стол (Tisch) вмівлалі. 10) обруче. 11) із сланине = із ветчиннаго
жира цѣпѣатѣ триски плотне.

Друга разліка те пѣсни поје се в рожіској долині в Корушкој
точно тако ізвѣрно, како в зільској долині, само да је в почеткѣ
текучега столѣтја тамо нѣкто то пѣсен помножил тѣм, да је на-
чинил слѣдечі непрікладні представек в рожіском разноречіи:

Піјмо братрі винце,
рајши вода нај стојі,
вода је тродовічна,
винце на трод морі.

Мі смо братрі винце пілі,
смо на цуда¹⁾ задрѣмалі,
к је Жејш мѣмо рајжолѣ²⁾
с својмі јогрі³⁾ дванејсті.

Жејш јім је талолѣ
тале та светá.⁴⁾
Томажа је поставолѣ
та в глѣбоко Индію

Примѣтбе. 1) пѣмечко: dazu = при том. 2) пѣмечко: geisen.
је цествовал. 3) пѣмечко: mit den Jüngern = с својімі ученцамі.
4) пѣмечко: hat vertheilt die Theile der Welt = је раздѣлил дѣле
свѣта. —

Третња разлика те пјесні поје се в Крајиској, записал је ју Пољак Емил Корітко в книгѣ: Песмі крајискіга народа, перви звезік. В Лубљани 1839 на стр. 69. Та пјесен је зѣло предѣлана і понаредѣна, але јешче важна зато, јербо свѣдочи, да је пјскогда біла і в Крајиској знана в подобѣ ізвірној; в њеј се на примѣр најду јешче слѣдече редке, спомѣњајуче на ізвірну подобу:

На свет лепші ні дежеле
Ко дежела Індія;
нікол земље не копајо
ін туди не орјејо,
на вундер следіје лето
по трікрат жанјејо;
нікол точка не побіје
ін ніколи деж не гре,
на лі вундер всако јутро
дості хладне је росе.
Ако нотрі ліх не најдеш
нобенга знаніга,
на туди нотрі не најдеш
нікјер худобніга серца;
к се дух од телеса лочи,
гре кој в свето небо.

Из ізвірне словенске народне пјесні о Індіји імамо слѣдече доказе, да су в первих добах чловечанства прародітели Словенцев пребівали в Індіји:

1. Словенці се в тој народној згодовинској пјесні ізрічно спомѣњају Індіје, пѣвајучи: Ој Індіја, ој Індіја!

2. Се спомѣњају крајіне індічке: кдѣ нікогда снѣг не паде, кдѣ нікогда деж не гре.¹⁾

3. Се спомѣњају крајіне, кдѣ је в лѣтѣ двојна лѣтіна, кдѣ се в лѣтѣ дваократ сѣје і дваократ женје: кдѣ двараза в лѣтѣ пшеница прізорѣје.²⁾ Та крајіна е такім поднебјем і с такој родовітносћу лежі в Індіји јужно од мѣста Мултана.³⁾ — Словенці слѣдствено се спомѣњају Індіје і то покрајіне лежече јужно од Мултана. —

4. Се спомѣњају златне добе і ју оісую тако веселу, како да бі се тамо непрестано праздновали праславјанскі празнікі і всак ден се светковали сваткі, кдѣ бі се Богу клали і жертвовали цѣлі волі і бі се препустілі сбраному лудству, да сі свободно одреже мяса, ктоколі хоче; кдѣ бі се Богу обетовало і много віна і се настављало лудству, да свободно піје, ктоколі хоче.

5. Се спомѣњају крајіне бајечно срещне і счастљіве, како је записал Гесіод в народној пјесні: „жівежа обродіт јім земля і

¹⁾ Страбо 691. 692. — ²⁾ Плініј 6, 17. (21). Страбо 690. 693. Діодор 2, 35. 36. 16. — ³⁾ Bohlen 1, 35—37.

неорана много і обілно.“⁴⁾ Споміняју се крајинѣ, кдѣ је било толико вина, да су вином столе (мізе) умівљали; толико месовја, да су із сланине, то је, із ветчинога жира, за плот шпелте, (триске) цѣпили і із клобас за плот обруче дѣлали і тако плот градили! — Лѣпа біла је пѣсен народна о златној добѣ, како ју је записа Гесіод, але како ју Словенци поју је јешче лѣпша і много назорниѣа і нагледниѣа.

6. Малорусі в Галичинѣ се јешче споміняју те сечне дежеле, они імају јако памѣтигодну, стародавну і згодовинску пословицу гласечу се: На Подолю хлѣбъ по колю а ковбасами плотъ гороженый.⁵⁾ Тој пословиці се они споміняју златне добе і оне бајечно сечне крајине, кдѣ жито расте по колји на плотѣ, се споміняју, како Словенци, тістогa плота, који је клобасами поградѣн.

7. Малорусі в Галичинѣ се сіцер ізрічно не споміняју Індіје, па, что је јешче важнѣје, они знаду ону сечну крајину індичку іменем поіменовати сіреч: Подолје, по санскритски: Паталла, то је они оток, којегa чинива рѣка Індос својими рамами пред ізлівом в морје с прилежечей крајиној подолној Паталлена іменованој.⁶⁾

Та пословица малоруска говори недвојбено о Подолји індичком, па не о Подолји руском в Европѣ; припросто људство разликује удивітельно јасно Подолје індичко од Подолја рускога. О Подолји індичком говори, да је крајина преродовітна, напротив о Подолји европском імају сѣља јіначе гласечу пословицу: „И на Подолю (европском) нема хлѣба по колю, и на Подолю плотъ ковбасами не гороженый.“⁷⁾

8. Словакі также споміняју се в народној приповѣдкѣ златне добе припоміняјуч плот клобасами оградѣні.

9. Словенци в зільској долинѣ пѣсен о Індји не знаду само наспамѣт, ју не само поју і музицирају, него они по напѣвѣ те пѣсни і плесају, на примѣр в Чачах, на Чајиѣ.

Ондѣ се іменује напѣв те пѣсни: високіми рајамаі, то су плеси обредні і се плесају о церквеном празникѣ околo обредне ліне, стојече обічно на сонмищчѣ (тержшчѣ) бізо церкве. Ті високі раји су од стародавна славні; в Геладу јих је принісел ізверстні пѣвец і музик Аріон із Малеасіје.⁸⁾ Спѣваје і музицираје і цитраје те високе раје по Геладѣ је пробудил обчу позорност тако, да се је подал і в Італіју пѣт і музицироват те веселе і милозвучне раје; Гелені су јих іменовали: orthos nomios. Ті зільскі високі раји нісу ніч јінога, него господскі народні плес польскі іменем мазурек.

⁴⁾ Гесіод: Дневі і дѣла слока 117. — ⁵⁾ Грігорій Ількіевич Галицкіи приповѣдки (пословице) и загадки. Вѣден 1841. — ⁶⁾ Аріан Інд. 2. Поход Алекс. 5, 4. Плініј 6, 21. (23). — ⁷⁾ Ількіевич.
⁸⁾ Геродот 1, 24.

Vprašanja.

5. Indički ples kordaks iz době sanskritske se je pri Slovakah začeval do našega časa; je za zgodovinu slavjansku jako pametigoden — i osobito prijemen i Madjari su ga sprijeli pod imenom Čardaš, i některi ljudi misle krivo, da je on ples madjarski; naroden ples je, pa ne madjarski, nego ples narodni ugorsko-slovenski. Slovaki ga imenuju i Bistrikom.

Prosimo učtivo za napěv toga starinoga slavjanskoga plesa i za kratak popis, o kterih priloznostah i kako ga jgraju, ali samo muzšćine ali muzšćine zajedno s ženšćinami? —

6. V Ljutomerě i v okolich tamošnjih v Štajerskoj zna ljudstvo nemalo pripovědek narodnih, da bi někto se potrudil i bi jih sbral i poslal v naš časnik. —

7. V Reziji i v Istriji i vjerojetno po celom Goričkim od Prečela do Tersta se najdu prastare, jako pametigodne pěsmice, koje imaju za vsakoj redkoj pripěv (Refrain): Nina nana, nina na! ali: Nina nina trana na — . . . Jednu taku pěsmicu je zapisal g. Bratulič Istrijanec v svojem kraju v okolicě Pazinskoj (Pisino), ktera je tiskana v Kolu, Zagreb 1843. III. na straně 45.

Tako-le glasi:

Prosi' je star muž divojku

Nina nina trana na — aj pokaza *)

„Zami me, mlada divojko! —

Ja iman tri pare voli!“ —

„Pokaži tri pare voli!“ —

Pokaza tri puže z rogi. —

„Zami me, mlada divojko! —

Ja iman tri stane ovac.“ —

„Pokaži tri stane ovac!“ —

Pokaza tri šcate šenac.“ —

„Zami me, mlada divojko! —

Ja iman škornje sreberne.“ —

„Pokaži škornje sreberne!“ —

Pokaza noge zgorene. —

Posljite jednu ali dvě takove pěsni s primetbom, kdě se pěvaju, ako je moguče s napěvom. —

8. V drugoj knjigě Srpskih narodnih pěsem izdanih Vukom Štef. Karadžičem stojí perva pěsma: Sveci blago dijele — i na straně 8. pësma 4. Ognjena Marija v paklu. — Prosimo uljudno, ne bi li nam někto iz Serbov učinil prijateljstvo i nam poslal napěv těh dvěh pěsem, ali nam barem naznanil, kdě se tě pěsmě poju i se napěv zapisati može. —

*) Pripěv ovi se dodaje vsakoj redkě.

Kürschlandisch

Odgovori

na prašanja pověstnična.

Orgelce se v Istrě imenuju „vigalce.“ Živko Mergolič.

G. Lipkov piše iz Štajerskoga o orgelcah: V koničkem okraji nahadjaju se orgelce jako pogusto, one su vsakdenji muzikalni nástrojek pastirjem, pa i odrasli mladiki jako radi muziciraju na njih, osobito o pomladanskih (vesenih) i polétnih večerah. Običajno snidu se trije ali četirje, si uberu orgelce i piskaju, da daleko okolo sliši se. Po čislě piščalek nazivaju jih „sedmerce, deveterce, jednajsterce“ bez jinoga pristavka. Ustrojene su pri naš jednom iz terska, to je iz rogoze (Schilfrohr); posamne piščalke su med dvě pločice, deskice, položene i nitju križem povite, da se ne premikaju. Někoji jih zovu takože žvegle. Bil sem pred někimi létami na shodě pri sv. Rokě v Šmarskoj župě pri Celji; onamo su prinesli Horvati mnogo žvegelj na prodaju, koje su slovenski mladiki pridno kupovali, některi po dvoje po troje, tenje i debelěje. To godilo se je na predvečer pred prazdnikom i kogda drugo jutro juternicoj zazvoni su muzicirali med tēm na svojih orgelcah tako, da je ta soglasna i nesoglasna muzika daleko se razlegala.

Naš verli prijatelj g. Gašpar Križnik nam piše iz Motnika v Štajerskoj:

Slavno vredništvo! Večkrat sem mēnil něčto napisati za Slavjana, pa nisem utegnul, jerbo čto mi časa ostane črez svoj posel, ga obernem k tomu, da sbiram narodno blago; pripovědke, jigre, običaje i tako dalěje. Ako bi vědel, čto bi bilo za Vaš časopis ugodnoga, bi Vam rad poslal. Na prašanja v „Slavjaně“ pa to-le:

Orgelce se takže pri nas zovu orgelcami. Vsaki mladik, deklica in otrok jih ima. Mladiki i dekleta napravljaju ná orgelce male plese zvečer po dokončanom někom dělě; sploh vsaki ples, kdě ni većjih godcev, se muzicira i plesa na orgelce, osobito ples slovenski „štajriš.“ —

Halka mi je neznana jigra, pa drugih jiger imam do dvajset nabranih prav starih s čudnimi imenami. Na tretje prašanje bi vam mogel odgovoriti, ako bi navade prazdnikov obširno popisal, čto mislim učiniti, za to imam uže mnogo gradiva pripravljenoga. Kratak spis moj je uže izšel v Arkivě za pověstnicu jugoslavensku v knjigě XI. stran 244. léta 1872.

Kada mi čas dopusti, Vam pošljem některe stare narodne priče. Serdečno Vas pozdravi

Gašpar Križnik,
črevljar.

Zahvalimo za odgovor na uprašanja, jako nas bude razveselilo ako opet se „v Slavjaně“ oglasite s nekim sastavkom. Vse knjige arkiva za pověstnicu jugoslavensku smo skerbno proučili i takže Vaš sastavek i smo našli nemalo jako važnoga gradiva za naš spis O сѣдѣхъ праславянъ. V vašem sastavkě sta dva predmeta segajuća do globoke starodavnosti slavjanske v Indiji, čto se v našem spisě takže imenem bude navodilo.

Knjige.

Bojna služba, raztreseno vojevanje, nova puška in slovensko-nemški in nemško-slovenski slovarček. S 4 podobami. Spisal in založil Andrej Komel, c. kr. stotnik pri 7. peš-polku bar. Maroičiću. Drugi popravljeni in pomnoženi natis. V Celovcu 1873. — V dvanajstině 154 stran i slovarček XXXIV stran. Onda ješče priloga kako se puška razdeva, v kateroj se točno i učeno pojedini děli puške poimenuju po slovenski i po němečki. Knjižica je jasno i jako lehkorazumljivo i učeno spisana, osobito je to praktično, da zraven tehničnih slovenskih slov i izrazov su v oklepě i němečka slova i němečki izrazi pristavljeni. Slovensko-němečki i němečko-slovenski slovarček je tako marljivo i skerbno spisana, da se iz njega i iz čele knjižice, ne uče samo vojniki, nego da se toj knjižicoj obogati i učeno jezikoslovje slavjansko. G. spisovatelj piše v predgovorě k drugomu natisě: „Ni dolgo, kar sem c. k. vojaške predpise ali pravilnike poslovenil. To mojo poskušnjo ni samo občinstvo sploh, temuč tudi visoka gospoda prav blagovoljno sprijela. Vsa moja knjižica se je v 14 dneh spoprodala i dobil sem posebno od Njih cesarske visokosti nadvojvoda Albrechta in od ces. kralj. državnega vojnega ministra bar. Kuhna pohvalna pisma. To mi je dalo serčnost in veselje, da sem napravil drugi natis te-le knjižice.“

Der Universal-Dolmetsch oder eine Sprache für alle Nationen des Erdkreises. Ein pasigraphisches Werk mit 2000 Wurzelwörtern sammt 100 Bildungsformen. Graz 1870. Verlag G. Holmar. — Ta knjižica v dvanajstině ima 52 stran i je takže v francuščině izdana i spisovatelj misli ju izdati i v več jezicah.

To se mora reći, da je spisovatelj o tom predmetě mnogo i globoko premišljeval.

Iverje, spisao Dr. Nikola Ivančević. U Zagrebu 1872 v dvanajstině 110 stran; tisk jako lep. Knjižica obseže 170 epigramov po četiri redke:

„Razne vrsti v njoj bilja,
Uz koprive kita smilja,
Uz ružice oštra trnja,
Pitka grozdja, biber-zrnja.“

Das Leben, die Sitten und Gobräuche der im Kaiserthum Oesterreich lebenden Südslaven. Vom Baron Rajaczich, k. k. Hauptmann. Wien. Alfred Holder 1873 v velikoj osmerké obseže 196 stran.

G. spisovatelj rozuměva pod slovom Südslaven samo Horvate i Serbe, jinače se k Jugoslavjanam pričislavaju i Slovenci i Bolgari. Knjiga spisana němečkim jazykom pa iskrenim rodoljubjem jugoslavjanskim. G. spisovatelj je marljivo opazoval običaje i navade narodne pri prazdnikah, pri kerstah, pogrebah i pri svatbah i v čelom žitji-bitji naroda i vse to popisuje jasno in ljubeznivo, tako da je vsa knjiga tako rekuč prijetno ožarena ljubeznju do naroda. — Ovdě samo nektere opazke kratke. Opisana je jugoslavjanska zadruga, po kojoj se něko posestvo, hiša, njive, poljane, čěl pridelek ne sliši samo jednomu pojedinomu gospodarju, nego vse to je vlastnina vsěh zadržnikov, kterih je někada v pohištvě: po 12, po 20, 30, daže po 60, 80 osob, med kterimi su odraščeni obično oženjeni. G. spisovatelj razlaga vsěm pravom, da je zadržno življenje jako poljezno i koristno za pojedine osobe, ktere živu v zadržgě i za ves narod. V zadržgě se menjěje spotřebuje olja, soli, jesiha, svečave i paliva. Bolnik v zadržgě je zadržgoj oskerbljen i ni tako zapuščen jako obično človek samičen; mravnost se bolje obderžava, jerbo v zadržgě se bez zadržka vsaki polnolěten človek može oženiti, zadržniki su dělavněji, pri dělě skerbněji i marliveji, jerbo si moraju vsi združno v vsěh zadevah pomagati, to těrja korist vsěh. Po zadržgah je narod krepek, vsi stoje za jednoga i vsaki za vse. Porodica, ktera se luči od zadržuge obično propade. Izverstno je v knjigě i to, da su imenam němečkim oblačil, jedil, običajev i tako dalěje pristavljena i po serbski, tēm stava knjiga osobito za Nesarba mnogo bolje razumljiva i podučljiva. — Opišu se v knjigě razna med narodom navadna jedila kratko i jako jasno, večji děl těh serbskih jedilnih imen je očividno slavjanski, některa imaju pak tako starinu podobu, da bi človek lahko mislil, da su sanskritska ali na najmenje babilonsko-slavjanska, na priměr: cievvara ali mandara, mamaljuga = kulja ali palenta, supita = sultipita, gurabije, papula, bundevara, čajja = pita, simita, djevreka. Lěp predmet za iztraživanje slovoizpiteljam. — Někaka železna posuda, podobna jako plitvoj ponovčě, v kojoj se opresen, (nehojen) kruh peče ima jako starino poimenovanje: pekva. — Popisana i po němečki i po serbski su poimenovana i oblačila mužska i ženska kako se nose v raznih stranah horvatskih i serbskih. Odělo Serežanov je točno opisano; za starinarja i zgodovinarja je odělo serbskih děvojek posebno zanimivo; imeno: narodna košulja (Hemd), pregača, tkanica (pojas), djerđjan i rudeča kapica. — Narodna košulja jako tenka, koju si Serbkinje same naredě, je njih naj izverstnějše delo. Někada su stan (krilo) i rukavi zlatom i srebrom protkani, su jako izkusno tkani,

drobno šivani i krasno obšivani krasnimi bojami. Koliko je košulja ta izkusnēja tkana, protkana i krasnēja obšivana: toliko se kaže dĕvojka marljivēja, izkusnēja i bogatēja. Pregača, kteru iz volne same tkaju i neočakovano umetno obšivaju je obšivana zelenimi, rudečimi, modrimi i bělimi prugami, lĕpimi podobami jako sumĕrno sastavljenimi. Okolo obšivanja se navdare široke sreberne ali zlate špere (Borten). — Tkanica je dĕvojački pojas četiri palce (cole) širok, kojim se pripasaju; onda dĕrdjan, to su ogerlice, nĕkoliko struk steklenoga ponarejenoga bisera, kteri je načinjen veĕji ali menji, rudeč, čĕrn, zelen ali pester; do lĕta 1819 je viselo takže nĕkoliko srebernjakov do ĕrez persi. — Rudeča kapica je zanimiva dla starine svoje okrase; dĕvojke imaju na kapičĕ pripete pancire, to su sreberni votli gumbi (pugovice, Knöpfe) s drobnimi verižicami (ĕpočkami, Kettchen), na kterih vise sreberne pločice. Prečesto visi na lĕvoj stranĕ do pojasa sreberna ali pozlatjena ploča, tri palce, cole, v promĕrĕ, ktera je okrašena v srĕdinĕ velikim rudečim krasnim, čĕrnjelim, dragokamenom, okolo kojega je ustavljeno veĕ jinih menših kamenov rudečih ali zelenih. Ta ploča zove se toka. — To je zgodovinsko jako pamĕtigodno po tom, jerbo se je ta ploča, toka, v starinĕ nosila v Babiloniji i Asiriji i se je tamo zvala jika; gospoda je tu toku imela pripetu na visokom valcovitom klobuku (Cylinderhut). — G. spisovatelj piše: Odĕlo dĕvojek i mladih žen je prekrasno i tako ĕarobno, da spomĕnja na velikolĕpje staro-asijsko! Narodna košulja prekrasna běla, široka dĕla mnogo zgibov i sega dĕvojkam do gleženj i one tako narodno ubrane izgledaju, kako nĕke staro-asijske duhovnice! Ćto tu g. spisatelj piše, to je ĕĕla istina: odĕlo serbskih seljanskih dĕvojek sicer nije odĕlo duhovnic, nego to je oprava, kako su se v starodavnosti oblaĕile dĕvojke slavjanske v Babiloniji i Mesopotamiji.

Zgodovinsko važno je i to, ĕto g. spisovatelj piše o torbĕ i o narodnih šarenicah (žamelah, kovrah, kobercah, Teppichen). Jugoslavjan uzeme torbu seboj na vsaki dalĕji ali bližji put; isto tako dĕvojke i žene, vsaki budi velik ali mal, star ali mlad. Torba je neobhodno potrebna hišna vtvar (domovni nabitek, Hausgeräth); bez torbe ne gre pastir na pašu, ne gre seljan na polje, ne ide gospodinja iz hiše. Nikto ne podá se na kak put budi mužskoga budi ženskoga spola, dokleže se torba ne napolni. V torbu položi ženin ĕast, to je, dari, kterimi daruje nevĕstu. Taka torba obseže nerĕdko vse novce, (dengi, denarje) porodice, v nju gospodinja shranjuje i zapre, ĕto je prihranila, v takoj torbĕ se znajde nĕkada vse premoženje ĕĕle zadruge.

Serbkinje znadu torbu jako umetno izdĕlati, krasno obšivati tako krasno, da i v jinostranih zemljah skušaju napodobniti prelĕpo obšivanje tĕh torb, bisag i narodnih šarenic. — Pri vsakoj rodovinĕ imaju nĕkoliko tako krasno izdĕlanih i tako okusno obšivanih šarenic, ktere se razprostru o prazdnikah ĕrez stole (mize) i

črez postelje; v obče znaju devojke i žene seljanske Serbkinje tako velelepno i okusno volnoj i sviloj (hedbavoj, šelkom) naredjati, tkati, protkati, šivati i obšivovati košulje, pregače, torbe i šarenice, da v novjšem vremeni sami Francuzi skušaju napodobnovati, posnemati i podražiti nježna ta narodna izdelja umetnih Serbkinj. — Dalje popisuje g. spisovatelj običaje pri pogrebah i navodi i dva naričanja, kako narika žena po svojem pomertom muž i kako sestra po brat i to ne navodi samo v nemečkom, nego i v izvornom serbskom jeziku, čto zasluuje osobito priznanje. Opiše običaje narodne pri porodah, kerstah, jinih prazdnikah i pri svatbah v Banatě, v Sriemě i jindě. Vse pripověduje gladko, prijazno i prijetno — jer ga vsegda vodi i navduuje plemenita i iskrena ljubav do naroda, on piše prijazno pa prijetno i onda, kada nevoljno graja svoj ljubljeni narod zavolju nekterih nelpih i štetnih navad i razvad, na priměr o štetnoj razsipnosti pri svatbah, ktere trajaju nekada po osem dni i kdě čezviciajno mnogo se potroši, da nekada nedolgo po svatbě čela porodica ob vse svoje posestvo pride radi dolgov. —

Děvojke i mlade žene se jako kite dragim odělom i se mažu štetnim rumenilom (Schminke). Razsipnost v oděle na deželě je tako velika, govori g. spisovatelj, da se nad njej čude uže sami varošani, kako da mogu seljani take velike stroške podnesti. Rumenilom se Serbkinje jako rade mažu. Kada devojka ali mlada žena Serbkinja dojde v město, je nje naj prvi put v lěkarnicu kupovat njej dragi prašek — rumenilo. Iz města priti domu i ne prinesti rumenila, to bi bila nesreča golema. Rumenilo je zdravju jako škodljivo; koja se s njim maže, rano starne, v 24. lětě svoje starosti je uže staruha. Bolje bi bilo, da bi se odstranil te vraži prašek na veke iz těh pokrajín; jerbo njim se skazi polt (koža) čini, da dobi ženščina v obličji gerde guze, zubi se jej porumene i skaze. Duhovniki, učitelji i v obče rodoljubi naj bi se potrudili izkoreniti te štetni običaj! Žalibože! istina je, da devojke i mlade žene derže se dušoj i telom toga rumenila. Tako piše g. spisovatelj mužestveno oistro, plemenito i zajedno prijazno i ljubeznivo. — Mi smo onih istih misel s g. spisovateljem i nam se to tako le kaže. — Da su serbske devojke i mlade žene lěpe, to nič ni krivoga, da se one trude ješče već polěpšati se, to je njih slabost i lahko odpustljiva — pa to je razvada štetna i karanja vredna, da se one služe rumenila škodljivoga, ktero jih pogerdi i pred časom postara. Da bi se ne kitile i ne lepotičile, to se od njih těrjati ne može — to je ne samo Serbkinjam, nego v obče Slavjankam uže prirodjeno, uže v prastarih vremenah su se strastno lepotičile, ne samo ženščine, nego i mužščine, kako nas zgodovina uči. Naj ložeje se ovdě pomaga, ako se jim poskerbi město štetnoga rumenila rumenilo ješče lěpše i krasnėje, jevtinėje deše.ljėje i pritom nevino, nešetno. Mi bi jim svetovali, da

bi one, zapustivši te škodljivi prašek se krasile s „karmintintoj,“ ktera je dober kup, jevtina i neškodljiva; pa se imaju pomazati samo nekoliko na srědě lica, ne po cělom obličji, jinače bi izgledale srepo kako někak ognjeni zmaj! To pa je samo naš skromni nasvet našim milim Serbkinjam.

G. spisovateljsklenesvoju prijetnu i podučivnu knjigu blizo tako-le: Običaji i navade su sicer všem jugoslavjanam blizo jednaki, ale děli jih po nesreči věroizpovědanje. Na sreću naroda je v naše vreme malo zlobnikov, koji bi hotěli zavolju različenoga věroizpovědanja neslogu sějati međ svět i ako bi i hotěli, bi malo opravili. Narod naš je razumen, i sinovi njegovi se blagomiselno nadtecaju, kako bi svoj narodni jezik uzajemno izobrazili i pri tom se nadějaju boljšej budučnosti. Jugoslavjani su praktični narod, uzajemno izobrazujuči svoj materinski jezik i sdružno dělajuči na znanstvenom polji budu nepozorovano odstranili neslogu zavolju razlike věroizpovědanja. Devetnajsto stoletje ni samo nam, nego všem evropskim narodam razjasnilo, da narod može duševno i gmotno (materialno) povzdignuti se samo, ako se plemena njegova dějansko slože, čto se pri nas učini, ako se bratski sdruže Sefbi, Slavonci, Horvati i Dalmatinci.

Iz složnoga, sdružnoga naroda budu se skoro pojavile one umstvene sile, ktere budu ga povzdignule na ono visoko stališče, ktero mu pripada po blagodušnosti njegovoj i po bistrom umu njegovom.

Rodoljubje ima neizkazanu silu, ono povzdigne narod materialno i umstveno, bude krepko povzdignulo i slovstvo narodno, narodne umetnosti, věde i znanosti. Matija Majar.

Poziv na predplatu.

To pervo čislo pošljemo všem dosadajnim gospodam prijemnikam „Slavjana“ i takže některim jinim gospodam na ogleđ, nazad pošiljati lista ni potřeba. Molimo, da blagovolje se berzo predplatiti. „Slavjan“ bude to lěto zanimiv, osobito spis „O srěđax pravoslavjan“ bude jako važne věsti donašal, od naj starějših dob slavjanstva; vse dokazami dokazano: te spis je naměnjen upravo književnim i prosvětljenim Slavjanam budite kterogakoli plemena slavjanskoga, jerbo govori o cělom narodě, to le od vsih plemen slavjanskih. Vredničtvo.

Listnica vredničtva. G. Št. v G. Hvala lěpa za poslana imena. Cirilicoj pišete uže izverstno. — G. J. H. v Č. Ni moguče spisati nam jinoga slovarja, nego němečko-slavjanskoga uzajemnoga. Jednomiselno i složno dělo svět obdivuje — G. M. P. v L. Jako lep je Vaš manuskript, pregledati ga na tenko do sadaj nismo mogli, zgodí se pako naj pred, ko je moguče. Obsirněje v posebnom listě.